

Nunatsinni inulerinermi; isumaginninnikkut, perorsaanikkut, peqqissaanikkut, tarnillu pissusaanik ilisimasaqarnikkut atorfissaqartinneqartut ataatsimoortumik pilersaarusiornikkut pisariaqartitatta qanoq anguneqarnissaanerat pillugu apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiaq.

(Inatsisartunut ilaasortaq, Peter Olsen, Inuit Ataqatigiit)

Akissuteqaat

Isumaginninnermut, Ilaqutariinnut Inatsisinillu atuutsitsinnermut Naalackersuisoq)

Naalackersuisut apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissiamut naleqquttumut matumunnga qujapput.

Inuiaqatigiinnitsinni ineriartornermut unammilligassaq pingaaruteqartoq siunnersuutip ersersippaa. Ilinniarsimasunik sulisussanik piukkunnaateqartunik ullumikkut amigaateqarnerup, innuttaaqatitta – inersimasut, inuusuttut meeqqallu – tamatigut pisariaqartinneqartumik taparserneqartannginnerat ilitsersorneqartannginnerallu tamatuma kinguneraa.

Naalackersuisunut ilinniartitaaneq aamma pingaarutilerujussuuvoq.

Naak inuit akornanni ilinniartitaanerup qaffasissusaa suli appasikkaluartoq aammalu 2018-imi 25-t 64-illu akornanni ukiullit affaat sinnerlugit meeqqat atuarfianni naammassinnissimaneq qaffasinnerpaamik ilinniagarisimagaluaat, qaffasinnerusumik ilinniagaqarneq pitsaasup tungaanut ingerlasoq takuneqarsinnaavoq. Piffissami 2002-miit 2018 tikillugu inuit akornanni piginnaalersitsisumik ilinniagaqarneq pingajorarterut angungajallugu qaffariarsimavoq, ilinniarnertuunngorniarninnu piffissami taaneqartumi ilinniartut marloriaatinngorsimapput.

Inuusuttorpassuit angajoqqaaminniit allaanerusumik siunissaqarnissartik kissaatigalugu oqariartuutigisimavaat. Assersuutigalugu tamanna soorlu piviusulersaarummi “Kalaallit inuusuttut: Siunissaminnik takorluugaat”-ni takuneqarsinnaavoq. Taakku inuiaqatigiit ilinniarnissamik suliffissaqarnissamillu periarfissallit kissaatigaat. Inuusuttut ilinniagaqarnissaminnik kissaataat aamma suliffeqalernissaminnut ilinniagaqarumanerat uagut ineriartorteqqissallugu ingerlatissavarput.

Uani siusissukkut qanoq ililluta meerartatta inuuneranni siunissami ilinniagaqalernissaannut piunasaqaatinut pitsaanerusumik piareersarsinnaanerigut isiginiassavarput. Assersuutigalugu isumaginninnermut peqqinnissaqarfimmullu suliassaqarfinni ilinniartitaanerup iluani pisinnaasaqarnissaq ataatsimoorussaavoq. Pisinnaasat taakku meeqqat atuarfiinili ineriartortinneqariissapput.

Isumassuineramik suliassaqarfik atituumik eqqarsaatigalugu “assaat kissalaartut” patajaallisaavigineqarnissaannut atatillugu, ullukkut paaqqinnittarfinnut- aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suliassaqarfinnut periusissamik iliuusissanullu pilersaarummik suliaq aallartissimavarput.

Isumaginninnermut suliassaqarfik pillugu atitunerusumik annertunerusumillu naalackersuisoqarfiit assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinnikkut ilinniartitsinernik suliniuteqarneq suliniummi ilaavoq, taassumalu isumassuineramik suliassaqarfimmi

tamarmiusumi atituumik ataqatigiissaakkamillu sulisut piginnaasaannik qaffassaanissaq qulakkiissavaa.

Tassunga atatillugu ukioq kingulleq perorsaanermit, peqqissutsimut- aamma isumaginninnermut suliassa qarfiit pillugit ilinniartitaanermi ataqatigiimmik aaqqissuussineq pillugu, aamma kommunini namminersorlutillu oqartussat paaqqinniffini sulisutigut nukissarititat pillugit annertuumik peqqissaartumillu misissuineq ingerlanneqarpoq. Ilinniartitaaneq ataqatigiimmik aaqqissuussaq ataqatigiinnerusoq pilersinneqassasoq, sumiiffinni ilinniartitaanerit amerlanerusut assigiinngitsunillu qaffasissusillit neqeroorutigineqarnissaat, immikkut ilinniagaqarnerit immikkoortukkuutaanik katitikkat suliarineqarneri aamma ilinnialissutaasinnaasumik soraarummerutaasunik pikkorissaanerit kiisalu piginnaasaqarfigiligassanut nalilersuinermit ingerlatsinerit aallartinneqarnissaat ilaatigut innersuussutigineqarput.

Suliaq ingerlapparput. Isumaginninnermut suliassa qarfimmi ilinniartitaanerit nalilersuiffigineqarneri, pikkorissaanerit iserfissaq aamma ilinniartitaanerit suliniutit aallartinneqarnissaannut ataqatigiissaariffik ukioq manna salliullugit suliarineqarput. Piginnaasaqarfigiligassanut nalilersuinermit ingerlatsinerit aamma suliarineqarput ilinniakkallu qaffasissusaanni tamani immikkut ilinniagaqarnerit immikkoortukkuutaanik katitikkanut ilinniakkap aaqqissugaanerata allaaserineqarneri aammattaaq suliarineqarput.

Suliffeqarnermit akisussaaffeqarfimmi Suliamik ilinniagaqarsimangitsut piginnaasaannik piorsaaqqinnerup ataani pikkorissarnerit neqeroorutigineqarput, taakkunatigullu sulianik ilinniarsimangitsut suliffeqartut suliffeqanngitsullu pikkorissarneqartarput. Pisariaqartitsineq malillugu pikkorissaanerit neqeroorutigineqartarput. Ukioq manna ilaatigut tapersersortinut pikkorissaanerit, ulluunerani paaqqinnittarfinni perorsaasunut ikiortinut aamma sulisunut 13- iniit 19- inut ukiulinnut sullissisunut kiisalu peqqissaanermi ikiortitit ilinniarneg piginnaasaqarfigiligassatut nalilersuinerit neqeroorutigineqarput.

Ilinniartitaaneq aaqqiissutissat ilagaat, ilinniartitaanerli kisimi aaqqiissutaasinnaangilaq. Nunatsinni isorartuujusumi, allatut ajornartumik "assaat kissalaartut" pisariaqartinneqartut tamatigut najugaqarfimmiinneq ajorput, imaluunniit ilinniarnermiit naammasseqqammersimasut ingerlaannaq nunagisamik pisariaqartitsinerannut uterneq ajorput, taamaammatt sulii aamma allat pisariaqartinneqarput.

Piffinni pitsaasumik aqutsineq suliffinnilu isumannaallisaanikkut pissutsit pitsaasut sulissutigissavagut. Aamma sulianut tunngasut pillugit tapersersuineq, piginnaasanik ineriartortitsineq pikkorissaanerillu sulissutigissavagut. Taamaaliorneq sulisut nutaat sulilernissaannut kajungilersitsiinnarani aamma sulisooreersut attatiinnarnissaannut aqutissiuisarpoq nalunngilarput, taakkumi kisimiillutik nukissaarunnissaminut taarsiullugu suliaminnut tapersersorneqartut misigisarput.

Assersuutigalugu isumaginninnermut suliassa qarfimmi periusissiani programminilu annertuuni tamannarpiaq pillugu ataqatigiissillugu aaqqissuussamik angusassamik toraagaqarluta suliaqarpugut. Tamanna qanittumik kommunit suleqatiginerisigut pivoq, taakkumi sumiiffinni suna pisariaqartinneqartut atugassarititaasullu pillugit ilisimasaqarluarput.

Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu aarlerinartorsiortut pillugit suliniutinik patajaallisaanermik kalaallit - qallunaallu oqartussaasoqarfiisa assigiinngitsunik suliallit akornanni suleqatigiinnermi ilinniarsimasut ilinniarsimangitsullu pikkorissarneqarnissaat ingerlappaat. Suliniummi kommunit sulisuminnik piginnaanngorsaanermik ineriartortitsinerat pitsaanerumumik annertunerumillu aqutissiorparput. Aamma sulisut aqutsisullu isumaginninnikkut sulinerminni tapersersorneqarnissaasa annertusarneqarnerat suliaarput, tapersersuinerillu taakku ilitersuusiata, sanileralugu ilinniartitsinerit, pikkorissaanerit aamma

suliassat amerliartuinnartut sularineqarnissaannut ikiorsiigallarnerit atorlugit ingerlanneqarput.

Ulloq unnuarlu paaqqinniffinnut suliassa qarfimmi ukiunut 10-nut periusissiasap sularineqarnera aallartinneqareerpoq. Tassani pissutsit arlaqartut ukkatarineqassapput, taakkulu sulisut ataasiakkaat piginnaasamikkut ineriartortinneqarnissaat tapersersussavaat.

Angajoqqaat meeqqaminnik sumiginnaasarnerat akiorniarlugu nuna tamakkerlugu iliuusissanut pilersaarut 2020-2030, Meeqqat 0-18 aamma Siusissukkut iliuuseqarneq sulisut, ilaqtariinnik, meeqqanik inuusuttunillu aarlerinartorsiortunik naapitsisarlutillu sullissisut tapersersorneqarnissaannik patajaallisaavigineqarnissaannillu aamma ukkataqarput.

Ataatsimut isigalugu ilaatigut kommunini sullissisut, ulluunerani paaqqinniffinni- ulloq unnuarlu paaqqinniffinnilu sulisut aamma aqutsisut suliameinnut atatillugu sillimallualersimanissaat anguniagaavoq, kisiannili aamma sulinerminni iluarisimaarinninnerat qaffanneqassaaq, suliameinnik tapersersorneqarnermikkut ineriartorsinnaanermikkullu.

Assannik kissalaartunik amigaateqarfiusuni ataqatigiimmik aaqqissuussineq taamaattut ataatsikkullu arlalinnik suliniuteqarneq suliassa qarfinnut allanut siammarneqarsinnaavoq. Pisarneq malillugu ilinniarsimaneq kisimiitinneqarsinnaanngilaq.

Meeqqanut – inuusuttunullu suliassa qarfimmi, inunnut innarluutilinnut suliassa qarfimmi kiisalu tarnikkut nappaatillit pillugit suliassa qarfimmi aassaat kissalaartut pillugit aamma suliat pioreersut pillugit nutaamik immersorneqarnissannut oqallinnissaq pissanganartoq Naalakkersuisut sinnerlugit qilanaaraara.